

Н. П. Бортник

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права,
д-р юрид. наук, професор

С. С. Єсімов

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
доцент кафедри адміністративного та інформаційного права,
канд. юрид. наук, доцент

ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

© Бортник Н. П., Єсімов С. С., 2015

Розглянуто теоретичні аспекти принципів фінансового контролю в системі інвестиційно-правової політики у контексті адаптації національного фінансового законодавства до вимог Європейського Союзу. Фінансовий контроль у сфері інвестиційної діяльності як інститут фінансового права аналізується з позиції Лімської декларації керівних принципів контролю, а також розглядається його вплив на розвиток інвестиційної політики.

Ключові слова: принципи, загальні та спеціальні принципи, фінансовий контроль, інвестиційно-правова політика.

Н. П. Бортник, С. С. Єсімов

ПРИНЦИПЫ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В СИСТЕМЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ПРАВОВОЙ ПОЛИТИКИ

Рассмотрены теоретические аспекты принципов финансового контроля в системе инвестиционно-правовой политики в контексте адаптации национального финансового законодательства с требованиями Европейского Союза. Финансовый контроль в сфере инвестиционной деятельности как институт финансового права анализируется с позиции Лимской декларации руководящих принципов контроля, а также рассматривается его влияние на развитие инвестиционной политики.

Ключевые слова: принципы, общие и специальные принципы, финансовый контроль, инвестиционно-правовая политика.

N. P. Bortnyk, S. S. Yesimov

THE PRINCIPLES OF FINANCIAL CONTROL SYSTEM INVESTMENT LEGAL POLICY

The article violated theoretical aspects of financial control principles the system of investment and legal policy in the context of adaptation national financial law to the requirements of the European Union. Financial control is in the field of investment activity as an institute of financial right is analysed from position Lima Declaration leading principles of control, and also examined its impact on the development investment politics.

Key words: principles, general and specific principles, financial control, investment and legal policy.

Постановка проблеми. Асоціація України до Європейського Союзу передбачає розширення правових підходів до системних перетворень у сфері публічних фінансів. Країна прагне до стійкого

статусу правової держави, в межах якого неможливим є безконтрольний рух фінансових ресурсів, з огляду на що правова політика держави визначається високим рівнем фінансового контролю, а сфера публічних фінансових відносин – високим ступенем нормативної регламентації. Одним із джерел формування доходів бюджетів є інвестиції – і вітчизняні, й іноземні. Зважаючи на значимість інвестиційних процесів для розвитку економіки будь-якої держави (і особливо України), питання фінансового контролю у сфері інвестиційної діяльності набувають надзвичайної важливості та актуальності. Адже відсутність достатнього правового забезпечення фінансового контролю у сфері інвестиційної діяльності ускладнює його розвиток в державі.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми фінансового контролю в системі інвестиційно-правової політики вивчали Д. А. Бекерська, Л. К. Воронова, Р. О. Гаврилюк, Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, О. О. Дмитрик, М. М. Коцупатрий, І. І. Кучеров, М. П. Кучерявенко, М. М. Марченко, А. О. Монаєнко, Н. М. Пархоменко, О. О. Репетько, Г. П. Толстопятенко, О. М. Ярошенко та ін. Однак, незважаючи на суттєві напрацювання вчених у цій сфері, науковий інтерес до з'ясування низки проблем стосовно різних аспектів визначення принципів фінансового контролю в системі інвестиційно-правової політики не згасає, що пояснюється певною складністю цієї тематики.

Мета статті полягає у формуванні теоретичних основ фінансово-правового регулювання контролю у сфері інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ефективність інвестицій багато в чому залежить від адекватності принципів, які використовуються у тому чи іншому проекті. Важливість такої політики зумовлена станом економіки та фінансів держави. Існує загальноприйнята думка, згідно з якою головним напрямом інвестиційно-правової політики є створення умов для сприятливого інвестиційного клімату та залучення більшої кількості інвесторів. При цьому головним інструментом інвестування є матеріальні ресурси, адже саме їх кількість і стан зумовлюють підсумок інвестиційного процесу.

Для того, щоб діяльність була планомірною, відповідала закону, запобігала побудовам “фінансових пірамід”, держава чи підприємство організовує контроль або аудит відповідно. Перевірочні заходи проходять як підсумковий процес, “кінцева стадія” у сфері діяльності, пов'язаної з фінансами. Особливо це стосується капіталовкладень, учасником яких є держава, оскільки бюджетні кошти повинні перебувати під пильним наглядом влади.

Фінансовий контроль у сфері інвестиційної діяльності необхідно проводити в три етапи: попередній контроль (експертиза), початковий контроль і контроль прибутку як підсумку інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим можна виділити принцип плановості фінансового контролю у сфері інвестиційної діяльності.

Звернемося до зіставлення термінів “контроль” і “фінансовий контроль”, “правова політика” і “інвестиційно-правова політика”. Зазначені поняття слід розглядати як загальне та часткове. Знаючи принципи контролю, але не володіючи знаннями про сутність фінансів взагалі та фінансового права зокрема, неможливо вивести принципи фінансового контролю.

Основними цілями фінансового контролю у сфері інвестиційної діяльності є забезпечення законності, раціональності й ефективності використання відповідних ресурсів, прагнення налагодити дієве управління інвестиційними потоками.

Фінансовий контроль та інвестиційно-правова політика єдині в тому, що спрямовані на успішну реалізацію фінансово-правової політики. Результативність фінансово-контрольної діяльності у сфері інвестиційної діяльності багато в чому залежить від керівництва тими чи іншими принципами. Для проведення фінансового контролю в будь-якій сфері суспільного життя, зокрема й інвестиційній, необхідне знання основ, на яких і повинні бути побудовані контрольні заходи.

Для визначення подібних принципів необхідно з'ясувати джерела їх формування. Словосполучення “правові основи” використовується в праві повсюдно: відносно кредитного договору, податкової системи, діяльності державного органу тощо. Під ним передусім розуміють регулювання законом будь-якого процесу, зокрема за допомогою створення нормативно-правової бази.

Натомість слід зауважити, що термін “основи” має різні значення. Так, наприклад, Українська енциклопедія визначає його як “внутрішню частину предмета, яка служить опорою іншим частинам, каркас; те головне, на чому ґрунтується, будується що-небудь, що є сутністю чого-небудь; джерело, базис” [1, с. 75]. Отже, правова основа є сутність, яка забезпечена правом; постулат, продиктований правом, його нормами.

Оцінити значимість принципу можна на основі пропозицій, внесених дослідниками. Зокрема, відома українська вчена у сфері фінансового права Л. К. Воронова рекомендує закріпити сукупність принципів фінансового права в особливому законі. А оскільки фінансовий контроль є інститутом зазначеної галузі права, відповідно йдеться і про принципи фінансового контролю.

Подібну думку висловлює О. О. Репетько, розглядаючи методологічні підходи до розмежування форм і методів фінансового контролю в теорії та практиці державного управління [2]. Водночас необхідно погодитися з А. О. Монаєнко, який зазначає, що формування інвестиційного процесу залежить від принципів інвестиційної політики.

У контексті досліджуваної проблеми слід зазначити, що принципи права – це основні, вихідні початки, положення, ідеї, які виражають сутність права. У широкому сенсі принцип – це загальне та початкове положення, на основі якого будується все знання про систему. Необхідно мати на увазі, що категорія “принцип” має подібне значення з категорією “правило”, під яким розуміється припис дії, за порушення якого слід застосувати санкції. Правила стали такими в ході неодноразового застосування тих положень, які перевірені практикою. У цьому випадку простежується подібність правила і принципу.

Визначаючи принципи як законодавчі відправні початки, ідеї та вимоги, О. Ф. Скакун поділяє їх на загальні, що поширюються на всю систему органів, і спеціальні, що належать до конкретного органу. Дещо розширеніше трактування пропонує М. П. Рабінович, наголошуючи на тому, що правові принципи продиктовані цивілізаційними особливостями тієї країни, де діє право.

Дослідження принципів контролю доводить те, що вони збігаються із загальними принципами, притаманними всім галузям права. Контролю як процесу перевірки характерні такі початки: законність, об’єктивність, незалежність, розмежування функцій, гласність.

Отже, принцип фінансового контролю – це основне положення фінансового контролю, що застосовується на практиці, тобто перевірене часом у сфері інвестиційно-правової політики. Необхідно підкреслити, що вчені надають різних значень правовим принципам. Так, Л. К. Воронова вважає, що принципи права дозволяють розкривати та виключати недоліки законодавства.

Інші підходи передбачають значення принципів у забезпеченні цілісності сфери правового регулювання. Найточнішу характеристику базової ознаки принципів права подає М. П. Рабінович, називаючи їх основними вимогами. Значення принципів, зокрема і фінансового контролю, криється в реалізації правильної, всебічної діяльності фінансового контролю. Цілком очевидно, що в праві існує перелік принципів, які є фундаментом побудови суспільних відносин. Коли йдеться про принципи права (фінансового, податкового, банківського, валютного), одні й ті самі принципи, за деяким винятком, закріплюються у всіх різноманітних галузях права. Зокрема, це загальногалузеві принципи – законності, гласності, системності та деякі інші. Виняток становлять принципи, притаманні лише певній галузі права, наприклад, у податковому праві – принцип встановлення, введення в дію і припинення дії раніше введених податків і місцевих податків; у банківському – принцип незалежності Національного банку України тощо.

Що стосується правової основи принципів фінансового контролю, то необхідно назвати Лімську декларацію керівних принципів контролю (далі – Декларація) [3]. Аналіз ст. 5 і 6 цього нормативного акту дозволяє виділити принцип незалежності суб’єктів контролю, що передбачає уникнення тиску з боку підконтрольних суб’єктів. Проявляється він, по-перше, в самостійності здійснення контрольних дій, зокрема в ухваленні рішення при винесенні висновку; по-друге, у неможливості реалізації перевірочних дій, якщо зазначені вище суб’єкти перебувають у родинних відносинах; по-третє, у відсутності психологічного та фізичного впливу з боку співробітників, зокрема керівництва, на особу, яка здійснює контроль. Крім того, уточнюється незалежність суб’єктів контролю: вищих контрольних органів, членів і співробітників вищого контрольного

органу. Незалежність полягає в самостійній діяльності контрольних органів від організацій, які ними перевіряються, і захисті від стороннього впливу.

Водночас Декларація допускає неможливість повної свободи державних органів, оскільки вони є складовими держави. Не варто говорити про абсолютну незалежність будь-якого органу – державного або навіть приватного, оскільки кожний контрольний орган має вищу інстанцію. У зв'язку з цим незрозумілою є необхідність закріплення такого положення в міжнародному документі. Однак ст. 5 містить роз'яснення: незалежність від організацій, що перевіряються і захист від стороннього впливу. Очевидно, під стороннім впливом мається на увазі спроба чинити вплив на хід проведення контрольних дій, їх результати. Питання, що саме розуміють під захистом від стороннього впливу і що мав на увазі законодавець під цим, на жаль, залишаються без відповіді.

Однак, слід зазначити, що: по-перше, процес перевірки в межах якої-небудь організації відбувається під керівництвом певної кількості суб'єктів контролю; по-друге, прийняття рішень з приводу позитивних чи негативних результатів такого процесу відбувається “за круглим столом” також за участі певної кількості контролерів.

Принцип фінансової незалежності врегульовано ст. 7 Декларації [3]. При ознайомленні з цим принципом приходиться розуміння того, що принцип незалежності має психологічний сенс. Суть його полягає в матеріальній самостійності – наявності власних фінансових ресурсів для реалізації планових заходів.

Принцип системності, викладений у Лімській декларації, означає єдність правового становища та регулювання діяльності контролюючих суб'єктів, зокрема нормативне закріплення термінів її здійснення. Без системної організації неможливе чітке функціонування та ведення будь-яких сфер діяльності, зокрема контрольної та інвестиційної.

Надалі за цим принципом в аналізованому нормативному акті йде глава “Права вищого контрольного органу”. Видається, що назва глави і її зміст не відповідають дійсності: відбувається підміна принципів правами. Оскільки назва дозволяє вважати, що текст глави передбачає формулювання керівних засад, то ймовірно, зазначені права контрольного органу є одночасно і принципами контролю: принцип доступу до фінансової документації; принцип запиту інформації, що стосується діяльності об'єкта загалом.

Ст. 12 Декларації розкриває принцип надання за запитом законодавчого органу професійних знань і досвіду у формі експертного висновку. Необхідність у цьому принципі викликає великі сумніви. Спочатку потрібно зрозуміти смислову функцію такої дії: його мету, мотиви. Виникає логічне запитання: а чи не є експертний висновок інформацією, що містить деякою мірою таємницю (подібну банківській або податковій таємниці).

Допускається оприлюднення інформації, що стосується цифрових даних, показників, насамперед тих, які становлять статистику часто допустимих похибок. Інша ж інформація, що стосується діяльності підконтрольного суб'єкта, очевидно, повинна підпадати під дію нерозголошення комерційної таємниці. Ст. 13 розглянутого міжнародного документа припускає принцип відповідності контрольних заходів програмі перевірки контрольного органу. Цей керівний документ впорядковує діяльність, систематизує її. Будь-який процес вимагає налагодженого порядку, і контрольні заходи не виняток.

Принцип міжнародного обміну досвідом, прописаний в ст. 15 Декларації, важливий для уникнення помилок, що допускаються при провадженні контролю, пошуку нових шляхів вирішення проблемних питань.

Принцип звітності сформульований в главі VI Лімській декларації. Для того, щоб можна було простежити діяльність будь-якого органу влади, останній оголошує, як правило, на загальних зборах звіт з проведення заходів за певний період. Певною мірою це форма прихованої перевірки, контроль контрольного органу. Це практикують сьогодні, і має бути завжди, адже контрольний орган не є останньою інстанцією.

Деяко відмінними від принципів, запропонованих іншими авторами, є принципи, які сформулювали Л. В. Гуцуленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрій. Фінансовий контроль, на їхню думку, спирається на оцінку підсумків контрольованого об'єкта щодо здійснення дій для усунення

виявлених порушень [4, с. 19]. Виходячи з низки суджень зазначених раніше дослідників, можемо зробити такий висновок: законність, гласність, об'єктивність, незалежність, системність – це та низка принципів, яка повторюється в роботах переважної більшості вчених.

Важливо зауважити, що вказаний перелік принципів зустрічається і при вивченні основоположних засад будь-якої галузі права або діяльності, насамперед, державної. Отже, можна говорити про те, що зазначені основні засади складають загальний перелік принципів, характерних для будь-якого процесу.

Наприклад, як у Податковому кодексі України існує дві частини, на які розбиваються норми права (загальна і особлива), так і класифікація принципів містить два види: загальні та спеціальні. Останній вид має особливе застосування, можливе тільки для певної діяльності, процесу, явища.

Значення загальних принципів зрозуміле кожному, вони не потребують трактувань, на відміну від спеціальних, які мають вузьке значення. Загальновідомо, що законність означає відповідність нормі права, дотримання правил поведінки. Гласність – це публічність, доступність для громадськості, “народність”. Об'єктивність розглядається як неупередженість. Незалежність – це самостійність. Системність – впорядкованість. Так можна уявити загальну характеристику принципів, які використовуються в будь-якій галузі відповідно до сфери застосування.

Отже, слід з'ясувати зміст зазначених принципів стосовно фінансового контролю у сфері інвестиційної діяльності. Так, принцип законності передбачає дотримання норм Конституції України, яка також є джерелом фінансового права взагалі і законодавства про фінансовий контроль зокрема.

Очевидно, що принцип гласності зумовлює прозорість діяльності органів контролю та перевірочних заходів, які вони здійснюють.

Принцип об'єктивності передусім стосується результатів контролю, які повинні бути незалежними від будь-якого впливу суб'єкта або певних умов чи обставин. Незалежність певним чином має спільне розуміння з об'єктивністю, однак не втрачає свого самостійного значення, що полягає в самостійності самого суб'єкта контролю. Наприклад, відсутність родинних відносин між контролюючим і контрольованим. Як зазначалося, повна незалежність в системі контролю неможлива, однак деякі вчені припускають встановлення заходів проведення “задовільної фінансової перевірки” і при непрацюючому (відключеному) принципі незалежності.

Принцип системності охоплює своєю дією всю сукупність процесів контролю, і це стосується не лише його органів, але й упорядкованості проведення контролю. У цьому контексті слід зазначити, що розгляду можуть підлягати й інші принципи, що містяться в роботах деяких авторів – принципи плановості та відповідальності, які також можна кваліфікувати як загальні. Водночас слід наголосити, що на перший погляд принципи плановості й системності ідентичні. Адже і до першого, і до другого можна застосувати термін “впорядкованість”. Однак плановість передбачає розподіл за певним показником, наприклад, складання графіка реалізації контрольних заходів.

Принцип відповідальності визначає вплив заходів позитивного характеру у разі добросовісної трудової діяльності та заходів негативного характеру: від зауваження про похибки в роботі до застосування дисциплінарних стягнень – за недобросовісної діяльності.

Реалізація принципу розмежування функцій і повноважень полягає у відсутності дублювання в діяльності органів фінансового контролю. На необхідність диференціації компетенції фінансово-контрольних органів вказує Закон України “Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні” [5].

Принцип безперервності означає, що всі об'єкти контролю (керована система) підлягають постійно здійснюваному суб'єктами контролю (керівною системою): попередньому, оперативному та періодичному наступному контролю в строки, встановлені залежно від умов, характеру і властивостей їх діяльності. Це забезпечує постійне спостереження за ходом виконання планів і завдань, вжиття заходів щодо коригування діяльності у міру виявлення відхилень від регламентованих значень (умов).

Принцип ефективності (дієвості) контролю виражається у своєчасності і повноті виявлення відхилень від заданого, їх причин та винуватців, а також в оперативності виправлення допущених похибок, які спричинили негативні результати, та забезпеченні відшкодування завданої

матеріальної шкоди. Збалансованість означає, що суб'єкту не можна наказувати здійснювати контрольні функції, не забезпечені коштами для їх виконання. Так само не повинно бути засобів, не пов'язаних тією чи іншою функцією. Інакше кажучи, при визначенні обов'язків суб'єкта контролю повинен бути визначений відповідний обсяг прав і можливостей та навпаки.

Рішення за підсумками перевірочних заходів повинно прийматися, виходячи з принципу об'єктивності, незалежно від зовнішніх обставин (наприклад, раніше компанія, яку перевіряли, мала порушення у фінансовій сфері, і цей факт не повинен бути вирішальним при складанні підсумків перевірки), і принципу незалежності (переважно це стосується суб'єктного складу, наприклад, незалежність від керівника підприємства).

Принцип захисту прав та інтересів інвестора полягає в наданні пільг, переваг, привілеїв. Перераховані кошти в сукупності становлять методи побудови інвестиційної політики.

Деякі дослідники зазначають, що в Україні розвиток інвестиційної політики гальмується відсутністю єдиного курсу залучення іноземних інвестицій, зокрема загального механізму надання гарантій. Варто підкреслити, що сукупність надання державою гарантій, пільг інвесторам, і вітчизняним, і іноземним – можна визначити інакше – як стимулювальні засоби. Що більше буде стимулів і що вагомішими вони будуть, то більшою буде вірогідність припливу інвестицій, відповідно, будуть виправданими очікування щодо ведення інвестиційної діяльності без порушень, а отже, фінансовий контроль своїм підсумком матиме позитивну оцінку.

Існує проблема податкового врегулювання інвестиційних процесів у частині надання податкових пільг. Податкові пільги, передбачені законодавством, надаються окремим категоріям платників податків: можливість не сплачувати податок або сплачувати його у меншому розмірі [6, с. 219]. Деяким вирішенням питання стало прийняття відповідних змін до Податкового кодексу України в частині введення додаткових заходів податкового стимулювання інвестиційних проектів з розроблення ділянок надр, що містять запаси вуглеводневої сировини.

Наприклад, Закон України “Про режим іноземного інвестування” містить достатню кількість гарантій, які надаються іноземним інвесторам на території України [7]. Однак, на думку деяких дослідників, чинна система гарантій, що надаються закордонним інвесторам, є недостатньо дієвою. Так, О. П. Орлюк пропонує відмовитися від наділення іноземних інвесторів спеціальними гарантіями, зберігши лише дію національного режиму на основі принципу економічної недискримінації.

Однією з проблем розвитку фінансового контролю є відсутність єдиних меж його проведення. Ситуація, що складається при проведенні неодноразових перевірочних заходів одного підконтрольного суб'єкта, підриває конституційно-правові основи взаємовідносин особи і держави.

У результаті одна і та сама особа може піддаватися численним перевіркам. Частота перевірок безпосередньо залежить не тільки від її регламентації, але і від кількості контролюючих структур. За таких умов важливого значення набуває принцип періодичності, оскільки дає змогу визначити і нормативно встановити конкретні строки проведення контрольних заходів. Важливо не тільки своєчасно запобігати порушенням у фінансовій сфері, але й водночас дотримуватися прав і законних інтересів контрольованих суб'єктів.

Розподіл в часі перевірочних процедур не применшує ефективності його проведення. З принципом періодичності інвестиційного контролю також нерозривно пов'язаний принцип актуальності його проведення.

Принцип таємниці є найвагомим при проведенні державного виду контролю, оскільки одним з основоположних положень аудиту є конфіденційність відомостей, отриманих у результаті такої діяльності. Комерційна таємниця – це режим конфіденційності інформації, що дозволяє її власникові при існуючих або можливих обставинах збільшити доходи, уникнути невиправданих витрат, зберегти свій стан на ринку товарів, робіт, послуг або отримати іншу комерційну вигоду.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що фінансовий контроль у сфері інвестиційної діяльності як правовий інститут фінансового права упродовж свого існування зазнав різноманітних змін. Стабільності реалізації фінансового контролю перешкоджала низка невирішених правових питань. Зокрема це питання віднесення фінансового контролю до загальної

або особливої частини, до підгалузі або інституту в системі фінансового права. Переважна більшість проблем, які виникають на практиці, є наслідком відсутності їх глибокого науково-теоретичного осмислення. Наприклад, відсутність чіткого визначення поняття “фінансовий контроль” породжує різні його тлумачення, а отже, створює суперечності стосовно легітимності здійснюваної контрольної діяльності. Однак закріплення цього поняття в певному законі також не гарантує його правильного розуміння і застосування. Важливо, щоб уся система контролю керувалася єдиною усталеною термінологією, для чого необхідно її законодавче закріплення. Відсутність законодавчо закріпленої дефініції поняття “контроль” породжує дублювання контрольних функцій уповноважених органів, проблему співвідношення державного та муніципального фінансового контролю тощо. Такий висновок ґрунтується на констатації відсутності визначення поняття “фінансовий контроль”, що не тільки породжує різне його тлумачення в науковій літературі, але й ускладнює здійснення контрольних функцій на практиці. Тому найважливішим завданням є упорядкування норм, що регулюють фінансово-контрольну діяльність. Це дасть змогу виключити дублювання повноважень відповідних органів, закріпити за кожним з них стандарти діяльності при проведенні тієї чи іншої форми контролю, а також визначити методи контролю, які можуть при цьому використовуватись.

1. *Основа. Українська радянська енциклопедія.* – К.: Вид-во Української радянської енциклопедії, 1982. – Т. 8. – 810 с. 2. Репетько О. О. *Методологічні підходи до розмежування форм і методів фінансового контролю в теорії та практиці державного управління / О. О. Репетько.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10roopdu.pdf>]. 3. *Лимская декларация руководящих принципов контроля (принята IX Конгрессом Международной организации высших органов финансового контроля (ИНТОСАИ) в 1977 году).* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/604_001]. 4. Гуцаленко Л. В. *Державний фінансовий контроль: навч. посібник / Л. В. Гуцаленко, В. А. Дерій, М. М. Коцупатрий.* – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с. 5. *Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-ХІІ // Відомості Верховної Ради України.* – 1993. – № 13. – Ст. 110. 6. *Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л.; [3-тє вид., допов. та перероб.].* – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 844 с. 7. *Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України.* – 1996. – № 19. – Ст. 80.